

Co. i'ak a proč, hodnotíme ve výtvarné výchově

Proč hodnotíme výtvarnou činnost a její výsledky?

-Hodnocení rozlišuje věci důležité od nedůležitých a mezi důležitými věcmi odlišuje dobré od méně dobrých.

Ten, kdo neumí hodnotit průběh a výsledky nějaké činnosti, není schopen rozeznat, co dělá huře a co lépe, nedokáže odlišit důležité od nedůležitého, <neví, co nového by mohl poznat.

Kdo neumí určitou činnost hodnotit, ten jí ani neumí uspokojivě ovládat, nerozumí jí a nedokáže jejím prostřednictvím dost dobře obohatit ani sebe, ani druhé lidi.

Z toho vyplývá, že výtvarnou, činnost hodnotíme proto, abychom s ní uměli lépe zacházet, lépe jí porozuměli a mohli ji využívat pro vlastní poučení a pro radost sobě i jiným lidem. Proto hodnocení ve výtvarné výchově nemá sloužit vyučujícím ke "škatulkování" studentů, ale má být jak pro ně, tak především pro samotné studenty prostředkem poznávání i sebepoznávání, má rozvíjet schopnost kritického myšlení. Studenti mají mít co nejvíce příležitostí výtvarně hodnotit a učit se výtvarné hodnocení používat.

Abychom si při výtvarném hodnocení lépe porozuměli, potřebujeme umět pojmenovat jeho kritéria a-měli bychom vědět, co které kritérium znamená. Musíme se ale smířit s tím, že slovní popis vždy zjednodušuje vlastnosti výtvarného projevu. Základem každého výtvarného hodnocení je především zraková i tvůrčí zkušenost a cit pro barvy, tvary, linie, objemy a povrchy nejrůznějších věcí. To vše se slovy nedá v úplnosti vyjádřit. Hodnotící kritéria proto mohou sice pomoci lépe porozumět výtvarnému hodnocení, ale nedokáží plně popsat výtvarné zážitky. Vždy je také třeba mít na paměti, že všechna pravidla mívají v tvůrčí výtvarné činnosti mnoho výjimek. Ostatně právě proto výtvarná tvorba patří do sféry umění, které si vždy zachovává svá nečekaná kouzla a neodhalená tajemství.

—————kritéria hodnocení výsledku výtvarné práce————— :-

VÝRAZ

Výrazem nazýváme celkový dojem z výtvarné práce, její přitažlivost, působivost, tvůrčí uvolněnost.

(+) práce na první pohled přitahuje pozornost, upoutává, je působivá.

(-) práce postrádá "sílu", nezaujme, je "studená".

ORIGINALITA

Originalitou nazýváme odlišnost od obvyklého průměru, jednak vzhledem k nějaké skupině tvůrců (např. odlišnost od průměru třídy), nebo i vzhledem k vlastnímu vývoji ("nový krok" ve vlastním vývoji). Originalita se projevuje (1) ve formě práce jako neobvyklé použití výrazových prostředků (neobvyklost tvaru, barvy, techniky) anebo (2) v obsahu práce (humornost, fantastičnost).

(+) práce je překvapivá, zvláštní, neobvyklá, "hýří nápady", dokáže rozesmát nebo rozčílit.

(-) práce je "tuctová" ("takových jsem viděl(a)"), působí nudně.

OBSAH

Obsahem nazýváme obsažnost, sdělnost a srozumitelnost práce.

- (+) práce je obsahově bohatá, ale přitom "čitelná", zřetelně vyjadřuje záměr a myšlenky tvůrce, přestože "čtení" může od diváka vyžadovat úsilí.
- (-) práce je málo obsažná, "chudá", nebo je natolik chaotická a nesrozumitelná, že nelze odhalit její obsahy.

FORMÁT

Formátem nazýváme vztahy mezi figurou a formátem, tj. poměr velikosti figury vůči formátu a způsob umístění figury ve formátu.

- (+) práce není ani příliš "prázdná", ani nadměrně "přeplněná", velikost figur vůči formátu je přiměřená tvůrčímu záměru, právě tak je přiměřené i jejich umístění ve formátu.
- (-) práce má figury buď omezeny na malou část formátu a nevhodně umístěny ("krčí se" vprostřed nebo na okraji), nebo figury až příliš vyplňují formát, "přetékají".

KOMPOZICE

Kompozicí nazýváme rozmístění výrazových prvků ve formátu, míru harmonie, vyváženost, "vnitřní řád", ucelenost, vhodné využití kontrastu (dostatečně silný, ale "zvládaný" kontrast).

- (+) práce je dostatečně rozmanitá ve velikosti, tvaru i barvách výrazových prvků, ale přitom v ní vládne zřetelný vnitřní řád, nepůsobí chaoticky a nejednotně.
- (-) práce má buď výrazové prvky příliš jednoduše uspořádané ("vojáci na přehlídce"), nebo naopak je příliš neuspořádaná, chaotická, postrádá náznak jednotícího řádu.

TECHNIKA

Technikou nazýváme dovednost v zacházení s výtvarnými prostředky (nástroji a materiály), "řemeslnost" nebo "čistotu" provedení, citlivost k materiálu - výtvarné "myšlení v materiálu", propracovanost a zároveň i schopnost "včas skončit", dokud práce není "přeplácená".

- (+) práce využívá co nejlépe možnosti, které poskytují výtvarné prostředky, není "utahaná" nebo "bezradná", je propracovaná, ale velkorysá v použití výtvarných prostředků, není "ušuchtěná" ("upracovaná" nebo "přepatnáctěná").
- (-) práce působí neobratně, nešikovně, neúmyslně zaměňuje, způsob zacházení s technikami (např. je kreslená tam, kde měla být rozmalovaná), působí buď nedokončeně nebo naopak "přeplácené".

BAREVNOST

Barevností nazýváme kvalitu výběru a použití barev, dovednost jejich harmonizace a kontrastování v souladu se záměrem barevného vyjádření, citlivost pro rozlišování barevných odstínů (valérů) a pro "rozmalování" barevné plochy.

- (+) práce přitahuje působivým výběrem, zpracováním a rozložením barev, je barevně neobvyklá a nápaditá, je citově působivá svou jemnou barevnou harmonií nebo naopak zvládnutou kontrastností, "průrazností" barev.
- (-) práce je barevně nevýrazná, působí "špinavě", "tvrdě" nebo "zakřiknutě", bývá spíše kreslená, než rozmalovaná.

• KRESEBNOST

Kresebností nazýváme kvalitu lineárního (obrysového) vyjádření tvaru, schopnost kresebné abstrakce a stylizace.

- (+) práce se vyznačuje lehce vedenou a citlivě "modulovanou" linií, která v proměnách síly přítlaku a šířky stopy přiléhavě a působivě vyjadřuje záměr tvůrce a působivě vymezuje tvar.
- (-) práce vykazuje bezradnost ve vedení linie - neúmyslné nenavazování nebo příliš chaotické hledání správné stopy, zbytečný přítlak nebo naopak přílišnou nezřetelnost stopy, nejistotu v důležitých místech vyjadřovaného tvaru.

MODELACE

Modelací nazýváme kvalitu vyjádření objemu a kvalitu prostorové práce s hmotou, "cit pro objem a hmotu", plasticitu, robustnost výtvarného vyjádření.

- (+) práce má zřetelně vyjádřený objem a prostor, vhodně používá světla a stíny k vystižení hmotnosti, monumentality, prostorovosti.
- (-) práce nemá dostatečně vyjádřenou hloubku ani objem, je nevýrazná ve využití stínů a světla při vymezení objemu a prostoru; pokud jde o prostorovou práci, nebere zřetel k více pohledovosti.

ORNÁMENTACE

Ornamentací nazýváme kvalitu dekorativního vyjádření, cit pro dekorativní stylizaci a pro rytmus.

- (+) práce vhodně abstrahuje a stylizuje tvar se zřetelem k rytmizaci, působí dekorativně.
- (-) práce nenalezla přiléhavou dekorativní stylizaci tvaru, postrádá rytmus, nadužívá nebo nedoceňuje detail v jeho dekorativní úloze.

FUNKČNOST

Funkčností nazýváme účelnost práce, vyváženost vztahů mezi funkcí, materiálem a dekorem, uměřenost v tvarech i barvách.

- (+) práce je účelná a zároveň má osobitý výraz, její výtvarná a užitková složka se harmonicky doplňují.
- (-) práce je buď výtvarně podbízává, "přeslazená" na úkor účelnosti anebo uměřenosti (kýč) nebo je přespříliš neosobní, strohá, neukazuje tvůrčí osobitost.

Shrnutí

Nejobecnějšími a také nejtradičnějšími (již od dob antického Řecka) kritérii estetického hodnocení jsou *účinnost (intenzita)*, *uspořádanost (integrita)*, *složitost (komplexita)*. K nim můžeme přiřadit i výše popsaná dílčí kritéria.

ÚČINNOST (INTENZITA)

Účinnost je v podstatě totéž, co síla výrazu (odpovídá výše popsanému kritériu *výraz*. K účinnosti přispívá zejména *originalita*, ale také *barevnost*, *technika*, *modelace* aj.). Důležitou podmínkou

účinnosti je dostatečný (silný), ale zvládnutý *kontrast* tvarů, barev, povrchů anebo objemů, který spadá pod kritérium *kompozice*.

USPOŘÁDANOST (INTEGRITA)

Uspořádanosti také říkáme *harmonie*. Je to vyváženost vztahů všech jednotlivých složek díla. Ve výše popsaném hodnocení jí odpovídá zejména kritérium *kompozice* a *formát*. Podporuje ji *technika*, *kresebnost*, *barevnost*, *modelace* aj . .

SLOŽITOST (KOMPLEXITA)

Složitostí je nazývána rozmanitost, rozrůzněnost jednotlivých prvků díla a jeho velká obsažnost. Odpovídá jí zejména kritérium *obsah*.

—————kritéria hodnocení procesu výtvarné činnosti—————

TVŮRČÍ ODVAHA

Tvůrčí odvaha je podmínkou uvolněného výrazového projevu. Prokazuje se v chuti zkoušet nové postupy, beze strachu volně tvořit, bez obav hodnotit a nebát se hodnocení. Důsledkem tvůrčí odvahy je i vstřícnost ke změnám a k tomu, co je originální a nezvyklé.

NÁPADITOST

Nápaditost se projevuje jako odhalování nových problémů a objevování neobvyklých (originálních) řešení. Předpokladem nápaditosti je fantazie a tvůrčí odvaha.

(SEBE)KRITICHNOST

(Sebe)kritičnost je vyjádřena při (výtvarném) hodnocení a sebehodnocení. Je to schopnost (sebe)kriticky myslet, posuzovat míru hodnoty a hledat cesty k dosahování hodnot.

ZÁJEM

Zájmem nazýváme vstřícnost k novým poznatkům, chuť vyměňovat si znalosti a zkušenosti, zaujetí pro poznávání.

ZNALOSTI

Znalostmi nazýváme schopnost dobře si zapamatovat a vybavovat poznatky (pojmy) a dokázat je vysvětlit.

ZRUČNOST .

Zručností nazýváme řemeslnou dovednost, šikovnost při zacházení s výtvarnými prostředky, cit pro materiál, "fortel".

SNAHA

Snahou nazýváme úsilí při práci a aktivitu v dialogu.

SOUSTŘEDĚNOST

Soustředěností nazýváme odolnost - proti rušivým vlivům, schopnost setrvat u práce a dokončit ji.